

Một số kinh nghiệm trên thế giới về bảo tồn hệ sinh thái để phát huy giá trị và tạo bản sắc của đô thị

Experiences in the world on eco-system preservation to promote values and creating urban identity

Đỗ Quang Vinh

Tóm tắt

Hệ sinh thái đô thị lưu giữ những di sản - những báu vật về vật thể và phi vật thể ở mỗi vùng, mỗi quốc gia. Bảo tồn hệ sinh thái đô thị chính là một trong những công việc quan trọng để giữ gìn và khai thác phát huy giá trị cũng như tạo bản sắc riêng của từng đô thị. Tùy thuộc vào giá trị, tính dân tộc, tính địa phương của mỗi vùng lãnh thổ, mỗi quốc gia... mà có những quy định về nội dung, cấp độ bảo tồn và khai thác khác nhau sao cho đảm bảo những mục tiêu được đặt ra. Trong đó các hoạt động dựa vào cộng đồng và phục vụ mục tiêu cho cộng đồng có ý nghĩa quan trọng nhất.

Từ khóa: Bảo tồn, hệ sinh thái đô thị, bản sắc

Abstract

Urban ecosystems preserve heritages - tangible and intangible treasures in each region or country. Conservation of urban ecosystem is one of the important fields to preserve and promote the values as well as create a unique identity of each city. Depending on the value, ethnicity, locality of each territory, each country... so that there are different content, conservation and exploitation levels in place to ensure that goals are set. In which, activities based on the community and serving the purpose of the community are the most important.

Key words: Conservation, urban ecosystem, identity

Đặt vấn đề

Việt Nam được đánh giá là một trong những quốc gia có nền chính trị ổn định, có một nền văn hóa rực rỡ đã được định hình trong hàng ngàn năm, địa thế vô cùng thuận lợi và đang có lợi thế về phát triển kinh tế một cách mạnh mẽ. Địa hình đặc trưng với bờ biển trải dài từ Bắc xuống Nam cùng với những nét đặc trưng về văn hóa, thổ nhưỡng, khí hậu, Việt Nam có tiềm năng và lợi thế lớn về tài nguyên biển đảo và thu hút du lịch, cũng như đầu tư để phát triển du lịch.

Du lịch gắn với văn hóa bản địa, khám phá, tìm hiểu các hệ sinh thái sớm trở thành xu hướng phổ biến được nhiều điểm đến trên thế giới khai thác. Song song với nó cũng cần phải phát triển các cơ sở hạ tầng, các khu dân cư bản địa, nhưng cũng cần phải biết gìn giữ, bảo tồn và phát huy những giá trị đặc trưng đó. Việc làm này không nghiên cứu, tìm hiểu kĩ càng sẽ kéo theo nhiều hệ lụy về sau. Có rất nhiều ví dụ điển hình của nhiều quốc gia trên thế giới đã thành công trong việc bảo tồn và phát huy các giá trị đặc trưng trong quá trình phát triển, đặc biệt khai thác phát triển du lịch. Bài báo này nhằm đưa ra một số kinh nghiệm trên thế giới có thể áp dụng cho Việt Nam.

1. Một số kinh nghiệm trên thế giới

Ngày nay, nhiều quốc gia phát triển nhất trên thế giới đã có các nhận thức đúng về môi trường sinh thái nên từ đô thị, nông thôn, miền xuôi cũng như miền núi. Vấn đề bảo vệ hệ sinh thái trong các khu định cư luôn được đặt lên hàng đầu trong quá trình quy hoạch, xây dựng và phát triển. Có thể tham khảo một số quốc gia sau:

- Thành phố Stockholm là thủ đô của Thụy Điển, nằm ở Bắc Âu. Tổng diện tích tự nhiên khoảng 188 km². Dân số khoảng trên 800.000 người. Dự kiến đến 2030 lên đến trên dưới khoảng 1 triệu người. Theo đuổi chính sách phát triển toàn diện, các chiến lược phát triển của thành phố Stockholm là:

- + Tái sử dụng các loại đất đã sử dụng;
- + Tôn trọng, khai thác tối đa và bảo tồn cảnh quan, môi trường, các hệ sinh thái;
- + Tăng cường xây dựng “hạ tầng xanh”;
- + Chuyển đổi các khu công nghiệp thành các khu ở có nhiều công năng;
- + Xây dựng các đầu mối giao thông vùng ngoại ô;
- + Phát triển các không gian xanh công cộng phục vụ cộng đồng.

- Tại Hà Lan, theo đạo luật về bảo tồn thiên nhiên có các loại hình công viên sinh thái về các loài chim hoang dã, các khu bảo tồn thiên nhiên, các khu sinh thái đất ngập nước,... Ở Hà Lan, vườn “Quốc gia sinh thái mạng” có diện tích rộng đến 6 triệu hecta, trong đó có Biển Wadden và IJsselmeer. Ngoài ra, Hà Lan còn có 20 công viên sinh thái quốc gia, như các danh lam thắng cảnh đặc trưng, từ cồn cát, bãi triều và thung lũng cho đến sông, suối, rừng... Các công viên sinh thái quốc gia ở Hà Lan được xem như là một ngành kinh tế du lịch mũi nhọn, đóng góp to lớn trong tổng GDP của quốc gia.

- Tại Australia, các thành phố như thủ đô Canberra, thành phố lớn Sydney, thành phố Melbourne, thành phố Brisbane... đều có nhiều công trình khai thác thiên nhiên, huy động cộng đồng rất có hiệu quả. Đó là các công viên bảo tồn và sinh thái tự nhiên, các công viên động vật hoang dã đã được xây dựng và khai thác từ những năm 50 của thế kỷ trước. Hiệu quả đem lại cho sự phát triển kinh tế xã hội nói chung, cân bằng các hệ sinh thái, đáp ứng các yêu cầu về bảo tồn và bảo vệ môi trường và phát triển ngành du lịch hết sức to lớn cho mọi thời đại.

- Thành phố Brisbane là thủ phủ của bang Queensland, Australia. Dân số khoảng trên 1 triệu người. Là một thành phố nằm ở đồng bằng ven biển phía

ThS. Đỗ Quang Vinh

Bộ môn Cơ sở Kiến trúc, Khoa Kiến trúc

ĐT: 0913307372

Email: vinhdoquangkts@gmail.com

Ngày nhận bài: 26/01/2021

Ngày sửa bài: 9/03/2021

Ngày duyệt đăng: 31/03/2021

Hình 1. Kangaroo và sinh vật dưới lòng đại dương Australia. Nguồn: Tư liệu trang Web

đông nam Australia. Theo quy hoạch của thành phố, các biện pháp Brisbane sẽ thực hiện là theo mô hình của một “Thành phố thông minh”, triệt để sử dụng năng lượng “xanh” để bảo vệ môi trường sinh thái. Đó là:

- + Chuyển đổi các thiết bị chiếu sáng sang dùng năng lượng mặt trời hiệu quả;
- + Lắp đặt các bể chứa nước mưa trong nhà;
- + Sử dụng điều hòa hiệu quả hơn;
- + Tiếp tục tái chế và duy trì nguồn nước;
- + Lắp đặt pin mặt trời và hệ thống đun nước nóng bằng năng lượng mặt trời;
- + Chuyển sang khai thác và sử dụng năng lượng xanh;
- + Tìm tòi các giải pháp giao thông công cộng thay thế nhằm giảm khí thải từ các phương tiện cơ giới;
- + Thực hiện các dự án trồng cây xanh.

- Thành phố Auckland, Newzealand là một đất nước ở phía Đông Bắc Australia, có quy mô dân số khoảng 1,3 triệu dân, chiếm 1/3 dân số cả nước. Thành phố Auckland được quy hoạch xây dựng với 3 mục tiêu cơ bản để bảo vệ hệ sinh thái như sau:

- + Một môi trường độc đáo và nổi bật;
  - + Một đô thị có quy mô nhỏ gọn nhưng có chất lượng;
  - + Các cơ sở hạ tầng có khả năng phục hồi.
- Nhật Bản là một quốc gia có rất nhiều loại hình bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa vật thể và phi vật thể được thể

hiện tại các khu sinh thái tự nhiên và sinh thái xã hội hết sức hấp dẫn. Tại thủ đô Tokyo Nhật Bản, đô thị cổ Kyoto hay các thành phố Kobe, Toyo, Fukushima... đâu đâu cũng có rất nhiều các khu công viên sinh thái tự nhiên và sinh thái xã hội, lịch sử, kiến trúc hiện đại và kiến trúc cổ, kết hợp với quá trình hình thành, xây dựng và phát triển của Nhật Bản. Các cảnh quan thiên nhiên như sông, suối, hồ, thác, ghềnh, cây xanh, các loại hoa theo mùa..., các chất liệu gần gũi với thiên nhiên như sỏi, cát, đá cuội, gỗ, nứa, tre, mây... đều được khai thác tối đa trong các công trình du lịch tại các khu sinh thái.

- Trung Quốc là một trong những nước có nhiều công viên các loại nhất trên thế giới. Công viên sinh thái Thiên Tân là một trong những công trình sinh thái khá thành công. Ra đời cách đây không quá lâu, nhưng đó là một dự án thành công nhất trong lịch sử về đầu tư của Trung Quốc. Trung Quốc còn có khu sinh thái “Lạc Mãn Địa” ở Quế Lâm, là một tuyệt tác vào bậc nhất về bảo tồn các khu rừng thiên nhiên nguyên thủy, các hồ nước rộng lớn, các đồi núi nhấp nhô lượn sóng... Những không gian ấy, đã thu hút hàng triệu lượt khách du lịch trong năm, đóng góp không nhỏ về kinh tế cho địa phương và cả nước.

- Tại Singapore, Bộ trưởng cấp cao Goh-Chok-Tong đã đánh giá “Toàn bộ ý tưởng của Trung Quốc sẽ được nhân rộng ở Singapore. Và rằng, “Chính phủ Singapore sẽ xem xét để xây dựng và phát triển nhiều dự án sinh thái như Thiên Tân”. Điều này, ngày nay đã trở thành hiện thực trên khắp “đảo quốc” xinh đẹp vào bậc nhất, nhì trên thế giới.

Hình 2. Một bãi biển Vàng (Gold Coast) ở Bang Queen-Land, Bắc Australia. Nguồn: Internet

2. Một số định hướng cho việc bảo tồn hệ sinh thái để phát huy giá trị và tạo bản sắc của đô thị nhất là các đô thị ven biển ở Việt Nam

Bảo tồn hệ sinh thái để phát huy giá trị và tạo bản sắc của đô thị nhất là các đô thị ven biển để làm động lực phát triển kinh tế biển

Ngày nay hệ sinh thái biển đang được phát huy giá trị với tư cách vừa là động lực tinh thần vừa là nguồn lực để phát triển kinh tế của đất nước.

- Về tinh thần, bảo tồn gìn giữ hệ sinh thái biển góp phần cho công tác giáo dục ý thức về cội nguồn, sự gắn bó con người Việt Nam với biển; giáo dục truyền thống, tình yêu quê hương đất nước, yêu thiên nhiên.

- Về kinh tế, bên cạnh việc khai thác các nguồn lợi thủy sản, khoáng sản, các di sản văn hóa và thiên nhiên ngày càng đóng góp quan trọng cho việc phát triển kinh tế của đất nước thông qua các hoạt động dịch vụ du lịch văn hóa, ven bờ, vịnh, đảo và đáy biển. Vì vậy cần bảo tồn và phát huy tốt các giá trị tự nhiên trong không gian hệ sinh thái biển để nguồn tài nguyên đó không bị mai một, hư hại, cạn kiệt.

Cần tiếp tục thực hiện việc điều tra khảo sát, đặt chúng vào những khung giá trị phù hợp; đưa ra các hình thức bảo vệ thích hợp đối với thiên nhiên ở các mức độ khác nhau; lựa chọn những hệ sinh thái tiêu biểu lập hồ sơ đề nghị UNESCO đưa vào danh mục di sản văn hóa và thiên nhiên thế giới, di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại.

Tiếp tục đẩy mạnh công tác nghiên cứu khoa học về di sản văn hóa thiên nhiên. Nghiên cứu nhận diện hiện trạng, tình trạng kỹ thuật, khả năng bảo tồn và phục hồi đối với di tích lịch sử văn hóa và danh lam thắng cảnh, di vật cổ vật, bảo vật quốc gia; bảo tồn và phát huy các di sản văn hóa phi vật thể hiện còn, xác định mức độ phục hồi các di sản văn hóa phi vật thể đã bị mai một; phòng ngừa các rủi ro, thảm họa do con người và thiên nhiên gây ra, đánh giá tác động của biến đổi khí hậu đối với di sản văn hóa trong môi trường biển.

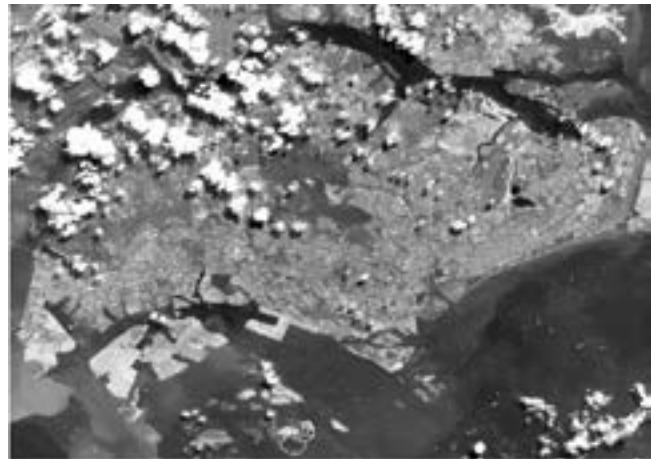
Có cơ chế thích hợp để thu hút nhân lực làm việc ở các vùng biển có hoàn cảnh, địa hình khó khăn, phức tạp. Tăng cường công tác tuyên truyền quảng bá, tiếp cận nhiều hơn, gần hơn với công chúng trong và ngoài nước.

Tăng cường sự liên kết giữa việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa với các ngành kinh tế, du lịch, giao thông vận tải, thương mại, dịch vụ, giữa các địa phương nhằm bảo tồn và phát huy giá trị gốc của hệ sinh thái bản địa.

Kết luận

Có thể nói, những ví dụ nói trên, dù chưa phản ánh thật đầy đủ, chi tiết về các khu đô thị đặc thù trên thế giới... cũng cho phép chúng ta, nhất là các đô thị ven biển mà du lịch biển vốn đang là thế mạnh, với tiềm năng “rừng vàng biển bạc” của mình sẽ phát triển mạnh mẽ hơn, hiệu quả hơn, nhất là phát huy du lịch tại cộng đồng.

Từ những lợi ích mang lại về “phương pháp và xu thế tiếp cận cộng đồng”, nhiều nước trên thế giới, nhất là những

Hình 3. Bờ biển (trên) và bãi biển du lịch Singapore.
Nguồn: Internet

quốc gia nghèo về kinh tế nhưng rất giàu, rất phong phú về các di sản phi vật thể đã và đang được xem cách tiếp cận hay, hiệu quả thiết thực. Đồng thời, việc giữ gìn và phát huy các giá trị vật thể và phi vật thể vào cuộc sống cũng là một cách tiếp cận có hiệu quả không những chỉ cho công cuộc phát triển du lịch mà còn góp phần không nhỏ trong công cuộc phát triển kinh tế xã hội nói chung./.

Tài liệu tham khảo

1. Vietnam Urbanization Review – Technical Report, World bank, November 2011.
2. Liveable Cities Ideas and Action – HealthBridge – WBB Trust, Dhaka – 1209, Bangladesh 2009.
3. Human Ecology – Capacity Building for Sustainable Development – UNESCO, Belgium University Brussels.
4. Kỷ yếu hội thảo khoa học Văn hóa biển đảo bảo vệ và phát huy giá trị, Hà Nội, 10 – 2014.